

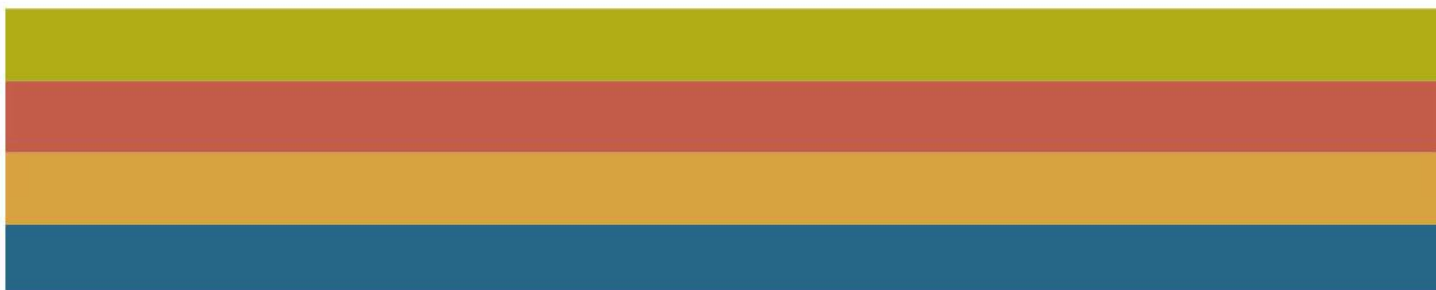

Commissie voor de
milieueffectrapportage

NeuConnect hoogspanningsverbinding

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

14 oktober 2021 / projectnummer: 3376

1 Advies over het MER in het kort

NeuConnect Great Britain Limited (NCGBL) wil een elektriciteitsverbinding aanleggen tussen Groot-Brittannië en Duitsland waarbij ook het Nederlandse deel van de Noordzee, de Nederlandse Exclusieve Economische Zone (EEZ), wordt doorkruist. Voor het besluit over het tracé in het Nederlandse deel is een milieueffectrapport (MER) opgesteld. De minister van Economische Zaken en Klimaat heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie') gevraagd eerst te adviseren over het MER. In dit advies spreekt de Commissie zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER (en de aanvulling tezamen).

Wat blijkt uit het MER?

De kabelverbinding bestaat uit twee onderzeese kabels en een glasvezelkabel in een corridor van 500 meter breed. Hiervoor zijn in eerste instantie zeven route-alternatieven beschouwd, later aangevuld met drie nieuwe alternatieven. De uiteindelijk gekozen voorkeursroute loopt 265 kilometer door het Nederlandse Noordzeegebied. Het *Natura 2000-gebied Bruine Bank* wordt niet doorkruist, maar *Natura 2000-gebied Friese Front* over een afstand van 78 km wel. Dit gebied is in een deel van het jaar voor de zeezoet van internationaal belang.

Met het oog op de effecten op het *Natura 2000-gebied Friese Front* is een uitvoeringsvariant beschouwd waarbij geen werkzaamheden worden uitgevoerd in de kwetsbare periode van de zeezoet. Het leefgebied van de noordkromp, een beschermd tweekleppig weekdier, wordt vermeden. Daarnaast worden ingraaftechnieken geselecteerd, die de bodemberoering minimaliseren.

In de aanlegfase worden stikstofverbindingen uitgestoten die ook op natuur op land kunnen neerslaan. Om een zo beperkt mogelijke stikstofimpact te veroorzaken, zijn onder andere op basis van de eisen die gesteld kunnen worden aan de in te zetten schepen, vier realistische uitvoeringsvarianten beschouwd. De varianten verschillen qua locatie van afvaren, en qua gebruikte schepen. Op basis hiervan is de voorkeursvariant bepaald.

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER is goed leesbaar en beknopt. Wel valt het de Commissie op dat op navraag op diverse punten meer informatie beschikbaar bleek te zijn dan in het MER is opgenomen of aangegeven. Goede verwijzingen komen de toegankelijkheid en bruikbaarheid van het MER ten goede. Dit geldt voor archeologie, het bodemleven in de omgeving van de Bruine Bank en het Friese Front en de samenstelling van de bodem. De Commissie vindt dit evenwel geen tekortkoming, omdat de essentiële informatie wel beschikbaar is met de nagezonden rapporten en de conclusies in het MER hierdoor niet wijzigen. De Commissie adviseert om deze informatie wel zo spoedig mogelijk actief openbaar te maken en mee te wegen bij het besluit.¹

De Commissie constateert bij de toetsing van het MER dat de essentiële informatie voor het volwaardig meewegen van het milieubelang bij de besluitvorming over de verbinding aanwezig is in MER en bijbehorende achtergrondrapporten tezamen.

¹ De door de Commissie gebruikte informatie is ook terug te vinden op de projectpagina [3376](#).

Voor natuur geldt dat uitgebreid onderzoek is verricht. Het gekozen tracé ontziet niet de natuur ten noorden van (maar buiten) het *Natura 2000-gebied Bruine Bank*². Ook doorkruist het tracé over 78 kilometer lengte het natuurgebied het Friese Front waaronder het gedeelte met de hoogste biodiversiteit. Alhoewel met een andere tracékeuze aantasting van deze natuurwaarden wellicht te voorkomen is, onderbouwt het MER duidelijk dat vanwege de tijdelijkheid en geringe omvang van de effecten een alternatief tracé niet onderzocht is. De Commissie is het hiermee eens. Wellicht is in de uitvoering wel mogelijk om *Sabellaria*-riffen bij de Bruine Bank te ontzien, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de videobeelden tijdens de aanleg om zo het tracé licht te wijzigen tijdens de werkzaamheden.

Daarnaast blijkt dat het voornemen tijdens de aanleg een beperkte toename van stikstofdepositie veroorzaakt, waardoor schade aan duinnatuur kan optreden. De Commissie beveelt tegen deze achtergrond aan om in de uitvoering de inzet van de schonere 'TIER III'-schepen³ te overwegen om de uitstoot verder te beperken.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar beoordeling toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

Aanleiding MER

NeuConnect Great Britain Limited (NCGBL), een consortium van Meridiam SAS, Allianz Capital Partners, Kansai Electric Power Company en Greenage Power, wil een elektriciteitsverbinding aanleggen tussen Groot-Brittannië en Duitsland. Omdat het voorgestelde kabeltracé de Nederlandse Exclusieve Economische Zone (NEEZ) doorkruist, zijn vergunningen van de Nederlandse Rijksoverheid vereist. De verbinding is vergunningplichtig vanuit de Waterwet en de Wet natuurbescherming. Ter onderbouwing van een besluit over die vergunningen is een project-MER opgesteld.

De verbinding is in 2019 door de Europese Unie opgenomen als 'Project van gemeenschappelijk belang'⁴. Dit betekent dat het coördinerend bevoegd gezag voor dit project de minister van Economische Zaken en Klimaat is.

Rol van de Commissie

Aan het realiseren én plannen van activiteiten met grote milieugevolgen is de verplichting verbonden om eerst een MER op te stellen. In dit geval betreft het een grensoverschrijdende hoogspanningsverbinding.

De onafhankelijke Commissie m.e.r. is bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. De Commissie schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval de minister van Economische Zaken en Klimaat – besluit over de vergunning voor de NeuConnect hoogspanningsverbinding.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken, die bij het advies zijn gebruikt, zijn te vinden door nummer 3376 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

² Naast bescherming in het kader van Natura 2000 kunnen gebieden met een hoge biodiversiteit of vanwege de aanwezigheid van *Sabellaria*-riffen ook bescherming genieten onder de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) en/of OSPAR. Om dit type gebied heeft deze constatering betrekking.

³ TIER III is een generatie schepen met een motor waaraan strengere NO_x-emissie-eisen worden gesteld. Zie [https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Nitrogen-oxides-\(NOx\)-%E2%80%93Regulation-13.aspx](https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Nitrogen-oxides-(NOx)-%E2%80%93Regulation-13.aspx)

⁴ In het Engels Project of Common Interest, afgekort PCI. Zie ook de bekendmaking in de Staatscourant op <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2020-64596.html>.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe. In de tekst wordt een aantal aanbevelingen gedaan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming, nu en in de toekomst, te verbeteren.

2.1 Archeologie

De archeologische waarden in het studiegebied bestaan mogelijk uit in-situ vondsten van nederzettingen uit de oude steentijd en middensteentijd, en misschien ook puntvondsten uit de vroege nieuwe steentijd. Voor in het Bruine Bankgebied is duidelijk geworden dat er een hogere verwachtingswaarde is dan eerder aangenomen. De bureaustudie archeologie samen met de door de initiatiefnemer verstrekte aanvullende documentatie geeft, in deze fase van het onderzoek, een goed beeld over de situatie van de archeologie langs het tracé van de kabel, met name in het Bruine Bankgebied. De aanvullende documentatie geeft verder aan dat de vervolgfase een IVO-opwateronderzoek is, uit te voeren door een gecertificeerd bureau. De aanvullende documentatie noemt verder dat de afstemming tussen opdrachtgever/initiatiefnemer en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is geborgd.

De Commissie concludeert dat met bovenstaande informatie een tracé-besluit kan worden genomen waarin archeologie volwaardig kan worden afgewogen.

2.2 Natuur

De gevolgen voor de natuur zijn uitgebreid beschreven in het MER en in de Passende beoordeling. In de hiernavolgende tekst gaat de Commissie in op de gevolgen voor beschermde natuur en natuur in het algemeen.

Natura 2000-gebieden

Negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van *Natura 2000-gebieden Bruine Bank en Friese Front* worden in het MER uitgesloten. De Commissie onderschrijft deze conclusie. De afstand van de voorkeursroute tot het *Natura 2000-gebied Bruine Bank* is namelijk zodanig groot dat significante verstoring van zeevogels kan worden uitgesloten.⁵ Voor het Friese Front kan dit door de kwetsbare periode van de zeekoet te mijden.

Het MER gaat gedetailleerd in op de stikstofdepositie in de maximaal 313 tot 357 dagen durende aanlegfase in de Nederlandse EEZ (in de exploitatiefase is er geen additionele stikstofdepositie). Mogelijk is de doorlooptijd in de praktijk korter aangezien diverse activiteiten tegelijkertijd worden uitgevoerd.⁶ De hoogste projectdepositie is berekend voor *Natura 2000-gebied Duinen Vlieland* en bedraagt maximaal 0,091 mol N/ha/jaar. De stikstofdepositie wordt geminimaliseerd door voor de activiteiten, die de meeste stikstofemissies veroorzaken, schepen in te zetten die voldoen aan de emissieklasse TIER II

⁵ Het ontwerpbesluit voor aanwijzing van de Bruine Bank als Natura 2000-gebied onder de Vogelrichtlijn is op 24 maart 2021 gepubliceerd en de definitieve aanwijzing is nog in 2021 te verwachten. NeuConnect heeft een kaart aan de Commissie verstrekt waarin de begrenzing van het Natura 2000-gebied conform het ontwerpbesluit is gecombineerd met de voorkeursroute. De Commissie adviseert deze kaart openbaar te maken.

⁶ Zie pagina 10-11 in Bijlage 13 Ecologische beoordeling stikstofdepositie NC, voortoets ecologische effecten, Altenburg & Wymenga, 17 maart 2021.

van de Internationale Maritieme Organisatie. Gelet op de overbelaste situatie in de habitattypen en leefgebieden waar tijdelijk sprake is van extra stikstofdepositie adviseert de Commissie na te gaan hoe inzet van zo schoon mogelijk materieel (bijvoorbeeld TIER III) in de aanbestedingsprocedure bevorderd kan worden en te veel schade aan stikstofgevoelig natuur kan worden voorkomen.⁷

Tracékeuze buiten beschermd gebied

De uitgangspunten voor de tracékeuze zijn navolgbaar. Bij de tracékeuze is eerst gekeken naar allerlei gebruiksfuncties met harde grenzen (windparken, kabelkruisingen, platforms). Daarna is het minimaliseren van de effecten op het benthos⁸ bekeken. Het onderzoek geeft aan dat beschermde waarden binnen *Natura 2000-gebieden* door de aanleg van de voorkeursvariant niet wordt aangetast. Naast beschermde natuur in het kader van *Natura-2000* zijn er echter ook andere natuurwaarden binnen en rond de gebieden 'Bruine Bank' en 'Friese Front'. Deze worden hieronder nader toegelicht.

Bruine Bank

In de diepe geulen van de Bruine Bank en het gebied ten noorden ervan zijn *Sabellaria*-riffen aangetroffen⁹. Ook de riffen die buiten de begrenzing van *Natura 2000-gebied Bruine Bank* vallen, zijn op basis van OSPAR als de KRM beschermd alsmede onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland¹⁰. Het nagezonden rapport van Orbicon¹¹ geeft aan dat *Sabellaria* ook werd aangetroffen op vijf van de negen meest westelijke Nederlandse benthoslocaties van het kabeltracé en lokaal tot de dominante soorten behoort. Inmiddels is weliswaar een kaart verstrekt waarop het tracé is aangegeven in combinatie met drie locaties uit de literatuur waar *Sabellaria*-riffen zijn aangetroffen, maar dit geeft geen volledig beeld van het voorkomen van de riffen en potentiële schade. Dit wordt ook door het Orbicon-rapport bevestigd.

Vanwege de tijdelijkheid en relatief geringe effecten acht de Commissie het ontbreken van een alternatief tracé niet bezwaarlijk omdat het niet leidt tot aanzienlijke milieueffecten, zeker in het licht van de regelmatige verstoring van deze gebieden door de huidige intensieve visserij. Wel beveelt de Commissie aan om te bezien of het mogelijk is om vóór de aanleg de aanwezigheid van *Sabellaria*-riffen op het westelijke deel van het tracé in beeld te brengen, bijvoorbeeld met sonar en of videobeelden, teneinde het tracé lokaal nog iets aan te kunnen passen.

Het Friese Front

Afgezien van de afwezigheid van de Noordkromp in het zuiden van het Friese Front vermeldt het MER nauwelijks de benthische variatie in het gebied. Er zijn weliswaar geen andere *beschermde* bodemsoorten in het Friese Front, maar dat wil niet zeggen dat ter plaatse geen

⁷ Op 1 juli 2021 is artikel 2.9a van de Wet natuurbescherming (Wnb) in werking getreden, en tegelijk artikel 2.5 Besluit natuurbescherming. Hierin wordt bepaald dat de stikstofeffecten uit de aanlegfase niet betrokken hoeven te worden bij het besluit over een natuurvergunning. Deze wetswijziging heeft geen betrekking op de inhoud van plan-m.e.r. en project m.e.r. en ook niet op besluitvorming over plannen zoals bestemmingsplannen.

⁸ Benthos is een verzamelnaam voor alle organismen die leven op en in de zeebodem.

⁹ Van der Reijden, K.J., L. Koop, S. O'Flynn, S. Garcia, O. Bos, C. van Sluis, D.J. Maaholm, P.M.J. Herman, D.G. Simons, H. Olf, T. Ysebaert, M. Snellen, L.L. Govers, A.D. Rijnsdorp & R. Aguilar 2019. Discovery of *Sabellaria spinulosa* reefs in an intensively fished area of the Dutch Continental Shelf, North Sea. *Journal of Sea Research* 144: 85–94; García, S., H. Álvarez, A.L. Perry, J. Blanco, D.J. Maaholm, & R. Aguilar 2019. Protecting the North Sea: Brown Bank. *Oceana*, Madrid. 64 p.

¹⁰ de gehele Noordzee behoort tot het NNN.

¹¹ Interconnector NeuConnect – Benthic Report, 2019.

natuur is waarmee rekening gehouden kan worden. Het Friese Front is een van de gebieden in de Noordzee met de hoogste biomassa en biodiversiteit.¹² Het MER zelf maakt geen gebruik van verspreidingskaarten op basis van beschikbaar bodemschaafonderzoek.^{13,14}

Door Neuconnect is inmiddels een toelichting aan de Commissie verstrekt, waaronder enkele benthoskaarten waaruit blijkt dat het tracé van de verbinding door het meest soortenrijke deel van het Friese Front loopt. Ook hierbij is aangegeven dat vanwege de tijdelijkheid en relatief geringe effecten het ontbreken van een alternatief tracé hier niet bezwaarlijk is omdat het niet leidt tot aanzienlijke milieueffecten. Voorwaarde hierbij is wel dat bodembeschermende maatregelen in het kader van de KRM in en bij het Friese Front en no fishery zones (waaronder een oesterherstelgebied) die worden genoemd in het Onderhandelingsakkoord voor de Noordzee gerespecteerd worden.

Vertroebeling

Het MER beschrijft het traject qua ondergrond als 'licht grindig, siltig zand en klei' en wekt daarmee de indruk dat de ondergrond tamelijk homogeen is. Het voorkeurstracé is qua ondergrond echter juist afwisselend, van zand tot fijn slib/zachte klei. Het onderscheid tussen meer of minder samenhangend sediment is in het MER onduidelijk. De mate van vertroebeling daardoor kan sterk van plaats tot plaats verschillen afhankelijk van de ondergrond, met dit gegeven houdt het MER geen rekening bij de effectvoorspelling. Hierdoor ontbreekt een locatie-afhankelijk overzicht van mate van vertroebeling en de eventuele gevolgen daarvan. Aanvullend is er een goed overzicht verstrekt¹⁵ met de bodemsamenstelling langs het tracé, en wat de mate van de vertroebeling is. Ook wordt aangegeven welke ingraaftechnieken lokaal worden toegepast. Hiermee is er voor dit onderdeel voldoende informatie beschikbaar.

Leemte in kennis: niet gesprongen explosieven

Eventueel aangetroffen niet gesprongen explosieven worden volgens het MER gemeld aan Defensie en door Defensie onschadelijk gemaakt. Het is echter onduidelijk of deze passende voorzorgsmaatregelen kan en zal nemen tegen gehoorschade bij zeezoogdieren binnen de beoogde werkplanning. Immers, niet op elk moment in het jaar kunnen explosieven op voor zeezoogdieren veilige wijze tot ontploffing gebracht worden. Een protocol hoe om te gaan met niet gesprongen explosieven op zee en maatregelen om milieueffecten te voorkomen zijn daarbij niet beschikbaar voor de Commissie en niet openbaar. De Commissie beveelt daarom aan om op dit punt de werkinstructie expliciet en openbaar te maken, zodat duidelijk is hoe gehoorschade bij bruinvissen voorkomen wordt.

¹² Fig. 9.2 geeft een kaartje van de 'biodiversiteit totaal' Dit is een heel ander patroon dan de biodiversiteit van het bodemleven: die bereikt in het Friese Front juist een maximum – zie fig. 9-14.

¹³ Witbaard, R., M.S.S. Lavaleye, G.C.A. Duineveld & M.J.N. Bergman 2013. Atlas of the megabenthos (incl. small fish) on the Dutch Continental Shelf of the North Sea. NIOZ rapp. 2013-4.
Driessen, F.M.F., M. Schutter & M. Teunis 2018. Macrozoöbenthos Zout Bodemschaaf 2018 Bemonstering van het Friese Front. Rapportnr. 18-245. Bureau Waardenburg, Culemborg.
Verduin, E.C, R. Olie, M.A. Faasse & J.J. van Deelen 2020. Macrozoöbenthosonderzoek met de bodemschaaf op de Noordzee, rapportage 2019. Eurofins AquaSense Amsterdam.

¹⁴ Deze geven een goede indruk van de aanwezigheid van gravende kreeftjes (*Callinassa* en *Upogebia*) en andere slib-afhankelijke soorten zoals de krab *Goneplax*, de penhoren *Turritella* en de zeekomkommer *Leptopentacta*. Wel wordt een smalle tong van slib (131) beschreven, maar een kaartje ontbreekt.

¹⁵ Beantwoording vragen Commissie m.e.r. onderdeel bodem.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dr. Theo Fens

dr. Godfried van Moorsel

drs. Willemijn Smal (secretaris)

dr. Bert van der Valk

ing. Rob Vogel

ir. Harry Webers (voorzitter)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Waterwetvergunning.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteit D24.2, "De aanleg, wijziging of uitbreiding van een ondergrondse hoogspanningsleiding met een spanning ≥ 150 kilovolt of een lengte ≥ 5 km in een gevoelig gebied als bedoeld onder a,b of d van onderdeel A1".

Bevoegd gezag besluit en m.e.r.-procedure

De minister van Economische Zaken en Klimaat (coördinerend) en de minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Initiatiefnemer

NeuConnect Great Britain Limited (NCGBL).

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

Het bevoegd gezag heeft de Commissie niet in de gelegenheid gesteld om zienswijzen en adviezen bij haar advies te betrekken.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissierner.nl projectnummer [3376](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

